

Վերացնել թուանշանային ատեստատը և լինին միատեսակ վկայականներ:

Քննութիւն լինի միայն վերջին (7-րդ) դասարանում գլխաւոր առարկաներից:

14. Իսպառ վերացնել նկատողութեան ցուցակները:

15. Յաճախ կազմել գրական երեկոյթներ. ուր պէտք է մասնակցութիւն ունենան, ոչ միայն աշակերտները, այլ և ուսուցիչները, դասախօսելու ժամանակակից հարցերի մասին, հեռու միայն կուսակցական հողից:

16. Ճոխացնել գրադարանը գիտական գրքերով: Հիմնել ընթերցարան, ստանալ յառաջադէմ ուղղութեան լրագիրներ:

17. Վերացնել վանազան սրբերի տօներին աշակերտներին եկեղեցի տանելը և հանդիսաւոր կերպով տօնել միայն Վարդանանց ու Վահագաւ շայրիկի (իբրեւ հայ հեղափոխութեան նախակարապետներից մէկի) տօնը:

Երգչական խումբը երգէ եկեղեցում միայն անհրաժեշտ դէպքերում:

18. Հոգ տանել աշակերտների առողջութեան մասին. մտցնել առողջապահական դասեր և հիմնել մարմնամարզարաններ:

19. Իպրոցի դահլիճը և սենեակների մէկը (աշակերտական ժողովների համար) դնել աշակերտների տրամադրութեան տակ:

Սրանք են ահա քաջ, հայրենասէր ղարաբաղցի միլիթներին այժմեան գաճաճ սերունդների մեծադորդ պահանջները. արդեօք այս չէ՞ նշանակուած մեր ձեռքով մեր տունը քանդել. արդեօք շուշեցիներն այլ ևս չեն տեսնուած իրենց հրդեհուած տները, աւերուած, քանդուած օջաղները, որ կարծուած են թէ արդէն ամեն ազատութիւն ստացել ենք, այլ ևս ոչ մի երկիւղ չկայ և կարող ենք անել այն ամենը, ինչ որ քէֆներս տայ. անհեռատեսութիւնը պատանեկութեան բաժինն է, բայց...:

Գարունը բարերար ազդեցութիւն ունեցաւ նաև մեր ընկերութիւնների վրայ. Թիֆլիզի բարեգործական ընկերութիւնը ցանկալով դուրս գալ իւր այժմեան նեղ շրջանից՝ որողեց վերականգնել նախկին Վրովկասեան բարեգործական ընկերութիւնը և դիմեց պատշաճաւոր իշխանութեան թոյլտուութիւնը խնդրելու. յաջողութիւն ենք ցանկանում: Սակայն միթէ ընկերութեան անունը պէտք է մեծ լինի, որ վարչութիւնը գործ շինի, հասարակութեան մէջ հետաքրքրութիւն զարթեցնէ. թնչ դրութեան մէջ է այդ ընկերութեան ճաշարանը, որ բռնոցը:

Ի՞նչ աշխատանք և ջանք թափեցին վերջին համակրելի հաս-
տատութիւնը բարեկարգելու, ժողովրդականացնելու այսպիսի
մի յարմար ժամանակ, երբ մեր երկրում որբերի թիւը ոչ թէ
տարեց տարի, այլ օր ըստ օրէ մեծանում, բազմապատկւում
է. արդեօք այս դժբաղդ ժամանակներում ընկերութեան որբա-
նոցում պատասպարուող որբերի թիւը ձրքանով աւելացաւ. ա-
ւերուած գիւղերից բանլի որբ ընդունեցին այդտեղ .. հաւա-
տացէք, փոքր անուն ունենալով էլ կարելի է մեծ և կանոնա-
ւոր գործ առաջացնել՝ եթէ... անձնուէր, գործով հետաքը-
բուող մարդիկ լինէին ընկերութեան ղեկավարները:

Աւելի համեստ և արդիւնաւոր գործունէութիւն ունի
Թիֆլիզի հայուհեաց բարեգործական ընկերութիւնը. պահում
է միայն մի կար ու ձկի դպրոց, որից տարեկան 12-15
օրիւրդներ աւարտելով իրենց արհեստի ընթացքը, պատուա-
ւոր աշխատանքով կերակրում են իրենց ընտանիքը. այս
խսկական բարեգործութիւն է չքաւոր ընտանիքների համար:
Հայուհեաց ընկերութիւնն անցեալ տարի ունեցել է 123 աշա-
կերտուհի, որոնցից 54 արհեստաւորների դուստրներ, 28
մանրավաճառների, 10 վաճառականների, 7 գործակատարների
և այլն. սրանցից 8 բոլորովին որբ, իսկ 31 հայր չունեցող
աղջիկներ: Աշակերտուհիներից 21 բացի ձրի ուսումից ստա-
ցել են նաև կօշիկ, զգեստ, սպիտակեղէն, դասական և ձեռա-
գործի պիտոյքներ, և դեղօրայք: Այդ թուին ընկերութիւնն
ունեցել է 45 միանուագ վճարող գործադիր անդամ և 152
գործադիր անդամ. 1906 թ. յունուարի 1-ին ընկերութիւնն
ունեցել է 30,776 ըուբլի. տարուայ ընթացքում մուտք
եղել է 5274 ը, իսկ ծախք 6265 ըուբլի: Այս ընկերութեան
հերթական խնդիրներից մէկն էլ կանոնադրութեան փոփո-
խութիւնն է. ցանկանք յաջողութիւն և աւելի արդիւնաւէտ
գործունէութիւն: Եթէ կար ու ձկի դպրոցի աշակերտուհիների
թիւը կրկնապատկուէր և արհեստի հետ ի միասին նաև պատ-
շաճաւոր ուսումն տրուէր նրանց, ամենացանկալի գործու-
նէութիւնը կհամարէինք այդ համակրելի ընկերութեան համար:
Ուրիշ բաների ձգտելը կարող էր խոչնդոտ լինել այդ նպատակին:

Կրթամատիկական ընկերութիւնն այս տարուայ անյաջող
պայմաններից և դէֆիցիտներից յետոյ այնքան է կորցրել
իւր նշանակութիւնն ու բարոյական վարկը, որ ահա չորս-
հինգ անգամ ընդհանուր ժողով է հրաւիրում, բայց ոչ մի
անգամ ժողով չէ կայանում. ոչ ոք չէ հետաքրքրւում այդ
ընկերութեամբ. արդեօք ի՞նչ է նշանակում այս. Թիֆլիզի

հայ հասարակութիւնն այլ ևս թաղորն չէ ուզում ունենալ, թէ ընկերութեան վարչութիւնից է դժգոհ. եթէ վերջին հանգամանքը տեղի ունի, վարչութեանը մնում է միայն in corpore հրաժարական տալ և ուրիշներին յանձնել գործի ղեկավարութիւնը:

Բացի արդէն գոյութիւն ունեցող ընկերութիւններից, Թիֆլիսի հայ ինտելիգենտ շրջաններում այժմ եռանդով կազմոււմ են նոր ընկերութիւնների կանոնադրութեանց նախագծեր. այսպէս օրինակ կարող ենք յիշել «հայ գրագէտների միութեան», «հայ դպրոցների ուսուցիչների միութեան» և «Հայկազեան քաղաքակրթական միութեան» անունները, որոնց ծրագիրները պատրաստոււմ են ներկայումս: Վերջին ընկերութեան ծրագիրն արդէն մշակուած, թարգմանուած է ռուսերէն և շուտով կառավարկուի պատշաճաւոր իշխանութեան ի հաստատութիւն: Բազու նոյնպէս կազմուել է «հայ քաղաքակրթական միութիւն» անունով մի ընկերութիւն, որի նպատակն է «բացառապէս խաղաղ և օրինական միջոցներով նպաստել Բագուի, իսկ հնարաւոր եղած դէպքում և հարեան նահանգների հայերի քաղաքակրթական և տնտեսական զարգացման». նոյն նպատակն աւելի լայն ծաւալով պիտի ունենայ և «Հայկազեան քաղաքակրթական միութիւնը». արդեօք այս հանգամանքը լոկ զուգադիպութիւն է՝ թէ մի «և» կալ այդտեղ, առ այժմ հասկանալի չէ մեզ: Այնուամենայնիւ ցանկանում ենք լիուլի յաշուութիւն:

Հոկտեմբերի 17-ի բարձրագոյն հրովարտակից յետոյ, որով Ռուսաստանի ժողովրդին սահմանադրական իրաւունքներ տրուեցին, թէ ռուս մամուլը և թէ քաղաքական շրջաններում վիճաբանութեան խնդիր դարձաւ՝ թէ արդեօք մի պալատեան սխտեմն է օգտակար, թէ երկպալատեանը, որ առհասարակ ընդհանրացած է եւրոպական պետութիւնների մեծամասնութեանց մէջ: Յայտնի է նոյնպէս, որ Ռուսաստանում գոյութիւն ունի և պետական խորհուրդ կոչուած հիմնարկութիւնը, որի բոլոր անդամները նշանակովի են. պետական ղումայի հաստատուելուց յետոյ՝ վերոյիշեալ հաստատութեան գոյութիւնը այլ ևս չէր կարող համապատասխանել հոկտեմբերի 17-ի հրովարտակի ոգուն, ուստի հարց ծագեց՝ թէ ինչ նշանակութիւն պէտք է տալ պետական խորհրդին: Ոմանք առաջարկում էին բոլորովին ոչնչացնել այդ հիմնարկութիւնը, ոմանք էլ ուզում էին ձևափոխել և դարձնել վերին պալատ: Կառավարութիւնը հակուեց ձևակերպութեան գաղափարին և փետրուարի 20-ին